

Szerző: Polyák János Ferenczy - díjas iparművész

Témavezető: Bohus Zoltán egyetemi tanár/MOME

Doktori értekezés

MOME 2009.

**Az ólomüvegablakok útja a gótikus hagyományoktól - és az ólomüvegablakok
rekonstrukciója, restaurálása**

Tézisek

1.

Az emberiség a transzcendens jelenlétet rögzíteni kívánja.

Az ólomüvegablakok mint önálló jelenetsorok a legkonkrétabban mutatják az emberiségnek ezt a törekvését, azzal szándékkal, hogy bármikor felkereshessük a transzcendens jelenlétet és átélhessük az egykori jelent, részesei lehessünk a történeteknek. A természetes fény művészi eszközként történő alkalmazását monumentális léptékben Európában a gótika emeli magas fokra. A gótikus ábrázolás a perspektíva szabályainak megszületését megelőzve, a képalkotás törvényeit az ornamentika, és a geometrikus ábrázolásaival teszi hangsúlyossá, oly módon ,hogy a megjelenítés igazsága helyett a kifejezés igazságával közöl nem látható, fizikai megjelenéseket.

Az ikonográfiai kötöttségen túl jelentős ábrázolási gazdagsággal, absztrakt képi megfogalmazással is találkozunk. Az üvegeképeken, amelyeken keresztül sikeresen jelenítik meg a láthatatlan tartalmakat, úgy hogy az értelmezés is egységben marad. A kifejezés eszköztára alig bővült az elmúlt 800 száz évben azonban korunkban a technika fejlődésével és könnyű elérhetőségével nyitottá válik ez a műfaj .

2.

A művész integráló szerepe és szaktudományok.

A xx. század végére a világ megismerésére a vizsgáldások és a tudományok folyamatosan elkülönültek egymástól.

Az isteni és a természeti igazságok, törvények megismerésére és magyarázatára filozófiai és eszmerendszerek alakultak ki, amelyben a „ fehér ember” lépései voltak a legnyilvánvalóbbak.

A művészet,-ha elfogadjuk a pozitív erkölcsi magatartását- mindig az igaz, a jó és a szép összefoglaló elérendő elvének tesz eleget.

A xx. század autonóm művészi önkifejezései általános rendszerbe nem foglalhatóak, sokszínű vonulatuk, az Avantgarde mozgalmak hozadéka az absztrakt kifejezés és gondolkodás, mint művészi forma legmaradandóbb megjelenése. Ez a fennmaradt módszer, forma összeköt minket a középkori ábrázolásokkal, amelyen a kép kompozíciója nem a realizmus kifejeződése, hanem egy kötött eszmerendszer vizuális nyelve.

A formák és jelképek képi világa, szakrális tradíciók az absztrakt hagyományok szerint megérthető, még akkor is ,ha az ablakok jelentését ma már nem tudjuk biztosan tisztázni.

A tudományok a középkori esztétikai értekezéseket , mint filozófiai területet vizsgálják és az esztétikai értékek tárgyi emlékeinek emblematikus stílusát, karakterjegyeit, a formákat és mintákat gyűjtik össze és értelmezik. A művészet a művészi kifejezés az amelyben egykor a tudomány ismeretei integrálódni tudtak. Ma azért kerül előtérbe a középkori képi világ vizsgálata, mert a teológiai szabályok pontos ismerete nélkül is, pusztán a látványból fedezhetjük fel egy konkrét szabály meglétét és az egyéni, autonóm szabályokon kívül igényünk van egy nagyobb rendező elv biztonságára is.

A elmúlt század művészete a Bauhaus és a tudományok is foglalkoznak a színtannal az ergonómián belül az érzetekkel és az érzékelés megismerésével , de a design-on és az építészetén kívül az egyéni művész többnyire nem kér a tudományos eredményekből.

A xx. századi matematika például a fraktálok törvényszerűségével absztrakt képalkotásával, jellegzetes irányított „ kötött képi rendszert hoz létre, amely mint a „vizuális művészet” önálló nyelv is megjelenik . Véleményem szerint az ókori és arab hatásokra a középkori számmisztika -empirikus válaszaiban és az esztétika szabályainak betartásával- időben jóval megelőzte, feltételezte ezeknek a geometriai törvényszerűségek nagy részét. Várható a két vizuális nyelv kapcsolódása.

3.

A természetes fény, mint állandó fizikai elem mindig összekapcsolható a létezés és az idő fogalmaival.

Az üveglablakokat ezért az építészet minden esetben kiemelt hangsúllyal kezeli.

A jó építészet és azon belül az ablakok mindenkor pontosan mutatják a korszakok, emberek viszonyát a transzcendens világgal. Még egy magyar parasztház kicsiny ablakai is képesek „levetíteni” egy önálló zárt téri egységben a megfogható kozmikus jeleneteket : idő állását reggel , délben , és este, vagy az évszakok váltakozásait, megmutatják a beérkező fény színén

keresztül. A jelen sokkal jobban megfogható az ablak felületén, mint a szabadban. A nagy szabad tér, mint az alföld festőinél jellemzően az álomképek, szürrealista jelenetek elindítója. A létezés az elveszettség érzése zárt térben kevésbé fenyeget. A szemlélődés a fény és az objektumok, a fal, az ablakon beeső fényben megvilágított tárgyak viszonya átláthatóbb és hangsúlyosabb. A fény-árnyék a drámaiságot közvetíti. A természetben is adódik ilyen helyzet. Az erdőn átsütő nap és a sötét viharfelhők között kibukkanó fény, fénygúla azért olyan emlékezetes, és megállító, mert a kozmikus viszonyokat az ember létkérdéseit a távolságot és az időt teszik érzékelhetővé.

4.

Az „akadémista” szobrászat, festészet látásmódja és az üvegeképek.

A nagy festők a reneszánsztól kezdődően Leonardo da Vincitől alkotásai és írásai /A festészetről (Trattato della pittura) a magyar Benczúr Gyuláig a perspektíva szabályai szerint jelenítették meg a világot. Az ólomüvegeképeken is megtalálhatjuk ezeknek a szabályoknak az alkalmazását, bár nem a freskók és táblaképek termélységeit követve. Az ólomüvegkép átlátszósága miatt hamar kiderült, hogy olyan végtelen mélységet nem képes megjeleníteni, mint a táblaképeknél. Az ablak síkja valamilyen módon megmutatja, kizárja magát a képtől elvárt mélységtől. Pontosan lehet tudni, hogy a belső tér, a bent és a kint egyszerre jelenlevőek lesznek, ez olyan mintha a táblaképet körbejárhatnánk és a (hosszú) perspektíva ebben a helyzetben igazát veszti.

5.

Az iparművészet, mint meghatározás, mint kategória a jelenkorra tartalmát veszti.

Az ólomüvegkép minden esetben határterület volt a szakmai jártasság, az üveganyag gyártása és feldolgozásának ismeretei miatt, mesteremberek, majd iparművészek készítették.

A képalkotás szabályainak megfelelően és a üvegelemek megfestésével számos helyen kapcsolható az „ábrázolás művészete” a képzőművészet felé. Az üveg adta lehetőségek, színek és faktúrák, festési eljárások birtoklása mégis az iparművészet szakterületébe sorolja az alkotókat. Ez a magyar századforduló és dokumentálható. Így ezek pl.:

Róth Miksa és Nagy Sándor alkotásai, Marosvásárhely Kultúrpalota és az építész Schulek Frigyes és Kratzmann Ede. Budavári Nagyboldogasszony Templom (Mátyás templom)

Az ablakok megőrzése és szakszerű javítása, restaurálása nagyon fontos feladat. A szakmai elvárások szerint történő javítás, lehetőséget biztosít, még évszázadokon keresztül megőrizni ezeket az értékeket. A rekonstrukciók alkalmat adnak, hogy az épületek atmoszférája újra az eredeti minőségű legyen.

Probstner János , gondolatok a szilikát triennáléről.2008,

Talán a reneszánsz az a kor Európa művészetében, amikor a művészi kézműves mesterségek alkotásainak megítélése és értékelésének szintje, mikéntje szétvált és elfogultan eltolódott az „ábrázolás művészete”, a ma ún. Képzőművészetek irányába.

A jövő művészettörténete valószínűleg a xx. századot ítéli meg úgy , mint amikor a műfaji határok újbóli eltűnése és az un. iparművészeti tárgyak fel-és visszaértékelődése elkezdődött.

6.

Az ólomüvegek ábrázolásának „megújítása” és analógiák a kortárs kísérletekkel a vetített képek és az óriás kivetítők jövőjéről.

A gótika a nagy rózsablakaiban nem a megjelenítés konkrétumát a tárgyat mutatja meg , hanem a nem látható fehér fényről tapasztalhattunk meg valóságos, ma már tudott fizikai összefüggéseket. Ezekben az ablakokban, egy a középkorban megfogalmazott esztétikai rend EMANÁCIÓ fejeződik ki a tökéletességig.

Ez a transzcendens elvárás a mai napig fellelhető a színes ablakokon és a művészi érték csak ennek az útnak az ismeretében jöhet létre. Az ablakoknak belső fejlődésük és önálló műfajuk van, a műfaj által bejárt hosszú út a vetített kép és a valóság új összefüggéseit, viszonyait mutathatja fel jelenünkben. A folyamat a színes tv. megszületésétől a számítógéppel vezérelt maszkolósos vetítésig még számos lehetőséget tartogat a művészeknek napjainkban.